EGZAMIN ÓSMOKLASISTY W 2021 ROKU

Vademecum nauczyciela

JĘZYK POLSKI

MINISTERSTWO EDUKACJI I NAUKI

ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji

EGZAMIN ÓSMOKLASISTY W 2021 ROKU

Vademecum nauczyciela

JĘZYK POLSKI

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2021

Tekst komentarza
do wymagań egzaminacyjnych
Wioletta Łakoma-Sabat

Konsultacja merytoryczna
Elżbieta Witkowska

Redakcja i korekta
Elżbieta Gorazińska

Projekt okładki, layout
redakcja techniczna i skład
Wojciech Romerowicz

Elementy graficzne: © julimur/Fotolia.com, © Chinnapong/Fotolia.com

© Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2021
Wydanie I

ISBN 978-83-66830-00-4

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
www.ore.edu.pl
tel. 22 345 37 00

Spis treści

Wprowadzenie 4
1. Wymagania egzaminacyjne 5
2. Komentarz do wymagań egzaminacyjnych 12
   2.1. Założenia ogólne 12
   2.2. Wymagania ogólne 12
   2.3. Wymagania szczegółowe 13
   2.4. Zadania na egzaminie ósmoklasisty w roku szkolnym 2020/2021 14
   2.5. Zadania do lektur obowiązkowych 15
   2.6. Opis arkusza egzaminacyjnego 15
   2.7. Wskazówki metodyczne 16

Wprowadzenie

Niniejsza publikacja ma na celu przybliżenie wszystkim zainteresowanym najważniejszych informacji dotyczących wymagań obowiązujących na egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego w roku szkolnym 2020/2021.

Wymagania egzaminacyjne w roku szkolnym 2020/2021 zawierają treści ogólne i szczegółowe wynikające z podstawy programowej, które powinien opanować uczeń przystępujący do egzaminu ósmoklasisty. Są to treści, które zostały wybrane z podstawy programowej w związku z przeprowadzeniem egzaminu ósmoklasisty i które stanowią bazę do konstruowania zadań zawartych w arkuszu egzaminacyjnym.

Wymagania egzaminacyjne umożliwiają nauczycielom takie opracowanie planu przygotowania uczniów do egzaminu, które zapewni im uniknięcie powtarzania z uczniami treści zrealizowanych wcześniej, a których nie ujęto w wymaganiach egzaminacyjnych.

Wymagania egzaminacyjne nie są podstawą programową i nie zastępują podstawy programowej.

Podstawa programowa to dokument, który nauczyciel nadal ma obowiązek zrealizować, ponieważ określa ona wszystkie umiejętności, które musi opanować uczeń kończący szkołę podstawową. Opanowanie tych umiejętności jest konieczne ze względu na dalsze kształcenie w szkole ponadpodstawowej.

To nauczyciel decyduje o doborze form, metod i środków dydaktycznych oraz o czasie realizacji poszczególnych treści zapisanych w podstawie programowej. Treści zapisane w podstawie programowej, a nieujęte w wymaganiach egzaminacyjnych, nauczyciel może zrealizować po egzaminie ósmoklasisty (jednakże przed zakończeniem nauki w VIII klasie szkoły podstawowej).

1. Wymagania egzaminacyjne

Załącznik nr 1 do *Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19* (Dz.U 2020, poz. 2314)

Egzamin ósmoklasisty z języka polskiego

Ogólne wymagania egzaminacyjne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.
   1. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury.
   2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
   3. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.
   4. Rozwijanie zdolności dostrzegania wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka i kierowania się tymi wartościami.
   5. Kształcenie postawy szacunku dla przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy tożsamości narodowej.
   6. Poznawanie wybranych dzieł wielkich pisarzy polskich w kontekście podstawowych informacji o epokach, w których tworzyli (zwłaszcza w klasach VII i VIII).

II. Kształcenie językowe.
   1. Rozwijanie rozumienia wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu tożsamości osobowej ucznia oraz wspólnot: rodzinnej, narodowej i kulturowej.
   2. Rozwijanie rozumienia twórczego i sprawczego charakteru działań językowych oraz formowanie odpowiedzialności za własne zachowania językowe.
   3. Poznawanie podstawowych pojęć oraz terminów służących do opisywania języka i językowego komunikowania się ludzi.
   4. Kształcenie umiejętności poprawnego pisania zgodnego z zasadami pisowni polskiej.
   5. Rozwijanie wiedzy o elementach składowych wypowiedzi pisemnych oraz ich funkcjach w strukturze tekstów i w komunikowaniu się.

III. Tworzenie wypowiedzi.
   1. Rozwijanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach wypowiedzi pisemnych.
   2. Rozpoznawanie intencji rozmówcy oraz wyrażanie intencji własnych, rozpoznawanie języka jako działania (akty mowy).

3. Rozwijanie umiejętności stosowania środków stylistycznych i dbałości o estetykę tekstu oraz umiejętności organizacji tekstu.
4. Poznawanie podstawowych zasad retoryki, w szczególności argumentowania, oraz rozpoznawanie manipulacji językowej.
5. Rozbudzanie potrzeby tworzenia tekstów o walorach estetycznych i podejmowania samodzielnych prób literackich.

IV. Samokształcenie.
1. Rozwijanie szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.
2. Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.
3. Rozwijanie umiejętności rzetelnego korzystania ze źródeł wiedzy, w tym stosowania cudzysłowu, przypisów i odsyłaczy oraz szacunku dla cudzej własności intelektualnej.

Szczegółowe wymagania egzaminacyjne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.
1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:
1) rozpoznaje rodzaje literackie: epika, liryka i dramat; określa cechy charakterystyczne dla poszczególnych rodzajów i przypisuje czytany utwór do odpowiedniego rodzaju;
2) rozróżnia gatunki epiki, liryki, dramatu, w tym: opowiadanie, powieść, baśń, legendę, mit, komedia, fraszka, tren, ballada, tragedia – i wymienia ich podstawowe cechy oraz wskazuje cechy gatunkowe czytanych utworów literackich; rozpoznaje wiersz, przysłowie, komiks;
3) objaśnia morał bajki oraz samodzielnie formułuje przesłanie baśni;
4) omawia akcję, wyodrębnia wątki i wydarzenia;
5) odróżnia fikcję artystyczną od rzeczywistości;
6) odróżnia realizm od fantastyki;
7) charakteryzuje i ocenia bohaterów;
8) konfrontuje sytuację bohaterów z własnymi doświadczeniami;
9) wyraża swój stosunek do postaci;
10) wskazuje elementy dramatu (rodzaj): akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog, dialog;
11) rozpoznaje w tekście literackim: porównanie, przenośnię, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy, neologizm, inwokację, symbol, alegorię i określa ich funkcje;
12) rozpoznaje: wers, zwrotkę (strofę), rym, rytm, refren; odróżnia wiersz rymowany i nierymowany (biały);
13) zna pojęcie komizmu, rozpoznaje jego rodzaje w tekstach oraz określa ich funkcje;

14) zna pojęcie ironii, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej funkcje;
15) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;
16) nazywa swoje reakcje czytelnicze (np. wrażenia, emocje);
17) dostrzega swoistość artystyczną dzieła;
18) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi i dokonuje ich hierarchizacji;
19) wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o historii i kulturze;
20) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny;
21) sprawnie czyta teksty.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:
   1) określa temat i główną myśl tekstu;
   2) identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi (autora, narratora, czytelnika, słuchacza);
   3) wyszukuje w tekście potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego lub naukowego;
   4) odróżnia zawarte w tekście informacje ważne od informacji drugorzędnych;
   5) wyszukuje w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio (ukryte);
   6) odbiera teksty kultury na poziomie dosłownym i przenośnym;
   7) wyciąga wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście (w tym rozpoznaje w nim prawdę lub fałsz);
   8) rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi;
   9) porządkuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie;
   10) dostrzega relacje między częściami składowymi wypowiedzi (tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapity);
   11) interpretuje dzieła sztuki (obraz, grafika, rzeźba, fotografia);
   12) dostrzega różnice między literaturą piękną a literaturą naukową, popularnonaukową, publicystyką i określa funkcje tych rodzajów piśmiennictwa;
   13) identyfikuje wypowiedź jako tekst informacyjny, literacki, reklamowy;
   14) rozpoznaje gatunki dziennikarskie: wywiad, artykuł i określa ich podstawowe cechy;
   15) znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych.

II. Kształcenie językowe.
    1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:
        1) rozpoznaje w wypowiedziach podstawowe części mowy (rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówek, liczebnik, zaimek, przyimek, spójnik) i wskazuje różnice między nimi;
        2) rozpoznaje w tekście formy przypadków, liczb, osób, czasów i rodzajów gramatycznych – rozumie ich funkcje w wypowiedzi;
        3) poprawnie stopniuje przymiotniki i przysłówki oraz używa ich we właściwych kontekstach;
        4) rozpoznaje podstawowe funkcje składniowe wyrazów użytych w wypowiedziach (podmiot, orzeczenie, dopełnienie, przydawka, okolicznik);
        5) rozróżnia i poprawnie zapisuje zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące;
        6) przekształca zdania złożone w pojedyncze i odwrotnie, a także zdania w równoważniki zdań i odwrotnie – odpowiednio do przyjętego celu;
        7) rozpoznaje wyraz podstawowy i wyraz pochodny; rozumie pojęcie podstawy słowotwórczej; w wyrazie pochodnym wskazuje temat słowotwórczy i formant, wskazuje funkcje formantów w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym, rozumie realne i słowotwórcze znaczenie wyrazu, rozpoznaje rodzinę wyrazów, łączy wyrazy pokrewne, wskazuje rdzeń;
        8) zna zasady tworzenia wyrazów złożonych;
        9) rozpoznaje imiesłowy, rozumie zasady ich tworzenia i odmiany, poprawnie stosuje imiesłowowy równoważnik zdania i rozumie jego funkcje; przekształca go na zdanie złożone i odwrotnie;
        10) rozpoznaje w tekście zdania pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte, pojedyncze i złożone (współrzędnie i podrzędnie), równoważniki zdań, rozróżnia wypowiedzenia wielokrotnie złożone – i rozumie ich funkcje;
        11) odróżnia mowę zależną i niezależną, przekształca mowę zależną na niezależną i odwrotnie.
    2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:
        1) dostrzega zróżnicowanie słownictwa, w tym rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (np. terminy naukowe, archaizmy, kolokwializmy) – określa ich funkcje w tekście;
        2) rozpoznaje nazwy osobowe i miejscowe, używa poprawnych form gramatycznych imion, nazwisk, nazw miejscowych i nazw mieszkańców;
        3) zna sposoby wzbogacania słownictwa;
        4) rozróżnia treść i zakres znaczeniowy wyrazu;
        5) rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:
    1) rozumie, na czym polega grzeczność językowa i stosuje ją w wypowiedziach;
    2) rozróżnia normę językową wzorcową oraz użytkową i stosuje się do nich;
    3) rozumie, na czym polega błąd językowy;
    4) świadomie posługuje się różnymi formami językowymi oraz (w wypowiedzi ustnej) mimiką, gestykulacją, postawą ciała.
4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:
    1) pisze poprawnie pod względem ortograficznym;
    2) wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych;
    3) poprawnie przytacza cudze wypowiedzi, stosując odpowiednie znaki interpunkcyjne;
    4) wykorzystuje wiedzę o różnicach w pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych;
    5) zna zasady pisowni wyrazów nieodmiennych i pisowni partykuły „nie" z różnymi częściami mowy;
    6) zna zasady pisania nazw własnych i nazw pospolitych;
    7) poprawnie używa znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, znaku zapytania, cudzysłowu, dwukropka, nawiasu, znaku wykrzyknika.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:
    1) funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę;
    2) gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi; redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi;
    3) tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych oraz stosuje rytm akapitowy (przeplatanie akapitów dłuższych i krótszych);
    4) wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych;
    5) odróżnia przykład od argumentu;
    6) przeprowadza wnioskowanie jako element wywodu argumentacyjnego;
    7) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
    8) rozpoznaje manipulację językową i przeciwstawia jej zasady etyki wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:
    1) tworzy spójne teksty związane z otaczającą rzeczywistością i poznanymi tekstami kultury;
    2) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: zaproszenie, ogłoszenie, rozprawka, opowiadanie z dialogiem (twórcze i odtwórcze), opis postaci, przedmiotu, krajobrazu, prosta notatka;
    3) wykonuje przekształcenia na tekście cudzym, w tym skraca, streszcza, rozbudowuje i parafrazuje;
    4) formułuje pytania do tekstu.

IV. Samokształcenie. Uczeń:
    1) rzetelnie, z poszanowaniem praw autorskich, korzysta z informacji;
    2) rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii.

Lektury obowiązkowe:

1) Charles Dickens, *Opowieść wigilijna*;
2) Aleksander Fredro, *Zemsta*;
3) Jan Kochanowski, wybór fraszek i trenów, w tym tren VII i VIII;
4) Aleksander Kamiński, *Kamienie na szaniec*;
5) Adam Mickiewicz, *Reduta Ordona, Śmierć Pułkownika, Świtezianka, Dziady* część II, *Pan Tadeusz* (całość);
6) Antoine de Saint-Exupéry, *Mały Książę*;
7) Henryk Sienkiewicz, *Quo vadis, Latarnik*;
8) Juliusz Słowacki, *Balladyna*;
9) wiersze wybranych poetów.

Lektury uzupełniające wybrane przez nauczyciela.

Warunki i sposób realizacji

Zadaniem nauczyciela języka polskiego przygotowującego uczniów do egzaminu ósmoklasisty jest przede wszystkim:

1) rozwijanie wśród uczniów umiejętności sprawnego posługiwania się językiem polskim w zależności od celu i formy wypowiedzi;
2) rozwijanie umiejętności formułowania własnego stanowiska z wykorzystaniem bogatego słownictwa;
3) kształcenie umiejętności odczytywania tekstów kultury, w tym tekstów literackich zarówno na poziomie dosłownym, jak i przenośnym;
4) kształcenie umiejętności posługiwania się różnymi formami wypowiedzi pisemnej, w tym formami użytkowymi.

Nauczyciel języka polskiego, przygotowując uczniów do egzaminu, powinien w taki sposób dobierać metody i formy pracy, aby umożliwić ósmoklasistom powtórzenie wszystkich treści zawartych w wymaganiach egzaminacyjnych. W doborze form i metod pracy niezwykle istotne jest też wzięcie pod uwagę narzędzi multimedialnych ze względu na fakt, iż znaczna część zajęć odbywa się online.

Jednocześnie należy podkreślić, że wymagania egzaminacyjne nie stanowią odrębnego dokumentu i nie zawierają żadnych nowych treści. Składają się jedynie z zapisów podstawy programowej, zatem nauczyciel realizuje je równolegle z podstawą programową. Oznacza to, że nie ma konieczności planowania dodatkowych zajęć na wprowadzenie zagadnień ujętych w wymaganiach egzaminacyjnych.

2. Komentarz do wymagań egzaminacyjnych

2.1. Założenia ogólne

Wymagania egzaminacyjne zawierają wszystkie treści i umiejętności określone w podstawie programowej, które uczeń miał możliwość opanować, począwszy od klasy IV szkoły podstawowej i które są niezbędne dla ucznia przystępującego do egzaminu ósmoklasisty w roku szkolnym 2020/2021.

Wymagania egzaminacyjne zawierają zapisy dotyczące treści podstawy programowej z 2012 r.[1] (taką podstawę w klasach IV–VI realizowali obecni ósmoklasiści) oraz treści zawartych w podstawie programowej z 2017 r.[2] dla klas VII i VIII (treści te w tym i ubiegłym roku szkolnym mogli zrealizować uczniowie obecnych klas ósmych).

Wszystkie kluczowe wymagania, które powinien opanować uczeń przystępujący do egzaminu ósmoklasisty, zostały zapisane w czterech obszarach kształcenia określonych w podstawie programowej z 2017 r.

Wymagania z podstawy programowej, które nie zostały uwzględnione w wymaganiach egzaminacyjnych, dotyczą przede wszystkim tych treści, których uczeń przystępujący do tegorocznego egzaminu nie jest w stanie – ze względu m.in. na czasowe kształcenie w systemie edukacji zdalnej – opanować w stopniu wystarczającym. Dotyczy to m.in. znajomości niektórych gatunków literackich, środków stylistycznych czy gatunków dziennikarskich. W wymaganiach egzaminacyjnych nie zostały również uwzględnione niektóre lektury obowiązkowe wpisane do podstawy programowej z 2017 r. (dla klas VII i VIII).

2.2. Wymagania ogólne

Ogólne wymagania egzaminacyjne obejmują treści i umiejętności z czterech obszarów kształcenia:

I. Kształcenie literackie i kulturowe.
II. Kształcenie językowe.
III. Tworzenie wypowiedzi.
IV. Samokształcenie.

[1] *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz.U. 2012, poz. 977, ze zm.); II etap edukacyjny: klasy IV–VI.

[2] *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej* (Dz.U. 2017, poz. 356, ze zm.); II etap edukacyjny: klasy VII i VIII.

Za najważniejsze wymagania ogólne uznano te, które dotyczą przede wszystkim umiejętności rozumienia utworów literackich z literatury polskiej i światowej oraz innych tekstów kultury, rozumienia wartości języka polskiego oraz poprawnego pisania zgodnie z zasadami pisowni polskiej. Kluczowe z punktu widzenia egzaminu ósmoklasisty jest też opanowanie umiejętności wypowiadania się w określonych formach pisemnych, ze szczególnym uwzględnieniem zasad retoryki, w tym argumentowania.

2.3. Wymagania szczegółowe

Szczegółowe wymagania egzaminacyjne, wskazane w czterech obszarach kształcenia, to wymagania, które uczeń nabył i doskonalił w toku całego etapu kształcenia. Wskazane wymagania szczegółowe należy utrwalić z uczniami przystępującymi do egzaminu ósmoklasisty.

W pierwszym obszarze wymagań egzaminacyjnych **Kształceniu literackim i kulturowym** znalazły się m.in. zapisy dotyczące umiejętności:

- rozpoznawania rodzajów i gatunków literackich;
- określania tematu tekstu, wyszukiwania informacji w tekście i odbioru tekstu na poziomie dosłownym i przenośnym;
- charakteryzowania bohaterów;
- rozpoznawania w tekstach literackich środków stylistycznych;
- interpretowania dzieł sztuki;
- porządkowania informacji w tekście, wyodrębniania wątków i wydarzeń.

Wszystkie wymagania szczegółowe wskazane w tym obszarze to kluczowe umiejętności w czytaniu utworów literackich i odbiorze tekstów kultury. Na egzaminie ósmoklasisty umiejętności te są konieczne do rozwiązania przez ucznia zadań wymagających od niego zinterpretowania tekstu oraz wykorzystania odwołań do wartości uniwersalnych, wyszukania w tekście najważniejszych informacji, określenia tematyki tekstu czy odczytania tekstu na poziomie dosłownym i przenośnym. W obszarze tym wskazane zostały również najważniejsze wymagania dotyczące umiejętności pracy z tekstem poetyckim, w tym umiejętność rozpoznawania takich środków stylistycznych, jak: epitet, porównanie czy przenośnia.

Drugi obszar wymagań egzaminacyjnych **Kształcenie językowe** obejmuje kompetencje z zakresu gramatyki języka polskiego, zróżnicowania języka, komunikacji językowej i kultury języka oraz ortografii i interpunkcji. Zagadnienia, które znalazły się w tym obszarze, to m.in.:

- umiejętność rozpoznawania części mowy i części zdania;
- umiejętność rozróżniania typów wypowiedzeń w języku polskim oraz przekształcanie zdań pojedynczych i złożonych;
- znajomość imiesłowów;

- podstawowa wiedza z zakresu słowotwórstwa, w tym umiejętność rozpoznania wyrazu podstawowego, pochodnego i rodziny wyrazów;
- mowa zależna i niezależna;
- znajomość zasad ortograficznych i interpunkcyjnych;
- umiejętność dostrzegania zróżnicowanego słownictwa.

Opanowanie tych zagadnień jest niezbędne nie tylko ze względu na konieczność posługiwania się poprawną polszczyzną, ale również przy doskonaleniu umiejętności związanych z tworzeniem własnego tekstu. Aby sprawnie posługiwać się środkami językowymi podczas tworzenia własnego tekstu, konieczna jest m.in. znajomość struktur gramatycznych i umiejętność wykorzystywania ich w tworzeniu spójnej i logicznej wypowiedzi.

Trzeci obszar wymagań egzaminacyjnych to **Tworzenie wypowiedzi**, w którym położono szczególny nacisk na umiejętność formułowania spójnych tekstów, w tym tekstów argumentacyjnych. Jednocześnie wskazano wszystkie niezbędne formy wypowiedzi pisemnej, które przed egzaminem musi opanować ósmoklasista. Wśród krótkich form użytkowych znalazły się zaproszenie i ogłoszenie, natomiast dłuższe formy wypowiedzi, których znajomość będzie sprawdzana na egzaminie, to rozprawka i opowiadanie. Formy wskazane w wypracowaniu sprawdzają nie tylko umiejętności z zakresu tworzenia wypowiedzi, ale również treści dotyczące kształcenia językowego. Pozwalają też uczniowi na szeroko rozumianą dowolność w wyborze tekstów literackich.

W wymaganiach egzaminacyjnych zawarto również zapisy odnoszące się do obszaru **Samokształcenie**. Umiejętności te są istotne ze względu na konieczność samodzielnego docierania do informacji i dokonywania ich selekcji w czasie edukacji zdalnej, po to by opanować wszystkie wymagania zapisane w podstawie programowej. Z tego względu ważnym zadaniem nauczyciela w procesie przygotowywania uczniów do egzaminu jest kształtowanie tych umiejętności przez ósmoklasistów.

Wymagania egzaminacyjne zawierają także **listę lektur** obowiązujących na tegorocznym egzaminie ósmoklasisty. Znalazły się na niej wybrane utwory, kluczowe dla polskiej kultury i tożsamości narodowej, jak również utwory z literatury światowej, dotyczące wartości uniwersalnych. Dobór tekstów stwarza uczniom szerokie możliwości odwoływania się do nich, ze względu na poruszaną problematykę.

2.4. Zadania na egzaminie ósmoklasisty w roku szkolnym 2020/2021

W roku szkolnym 2020/2021 w arkuszu egzaminacyjnym nadal zamieszczone będą zadania zamknięte i otwarte. Wśród zadań zamkniętych znajdą się m.in. zadania

wyboru wielokrotnego, zadania typu prawda – fałsz oraz zadania na dobieranie.
Wśród zadań otwartych mogą pojawić się:

- zadania z luką, wymagające uzupełnienia zdania bądź krótkiego tekstu;
- zadania krótkiej odpowiedzi, wymagające stworzenia krótkiego tekstu, w tym zadania sprawdzające umiejętność tworzenia różnych form użytkowych;
- zadanie rozszerzonej odpowiedzi, wymagające napisania wypracowania.

2.5. Zadania do lektur obowiązkowych

W arkuszu znajdą się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych zapisanych w wymaganiach egzaminacyjnych.

Trzeba jednocześnie podkreślić, że uczeń, udzielając odpowiedzi na zadania zamieszczone w arkuszu, nadal będzie mógł odwołać się do wszystkich lektur obowiązkowych dla klas VII i VIII, zapisanych w podstawie programowej. Ta sama zasada dotyczy również pisania wypracowań. Zarówno w przypadku rozprawki, jak i opowiadania uczeń może odwołać się do dowolnej lektury obowiązkowej, która będzie spełniać warunki tematu.

2.6. Opis arkusza egzaminacyjnego

Egzamin ósmoklasisty z języka polskiego nadal będzie trwał 120 minut[3].

Arkusz egzaminacyjny będzie składał się z dwóch części.
Pierwsza część (czytanie ze zrozumieniem) będzie zawierać zadania dotyczące dwóch tekstów zamieszczonych w arkuszu:

a) tekstu literackiego
b) tekstu nieliterackiego.

Większość zadań w tej części arkusza będzie się odnosić bezpośrednio do ww. tekstów, jednak wśród zadań dotyczących tej części arkusza mogą pojawić się również:

- zadania zawierające fragmenty innych tekstów literackich i nieliterackich, teksty ikoniczne (np. plakat, grafika, reprodukcja obrazu) itp. oraz/lub
- zadania samodzielne, nieodnoszące się do tekstów wymienionych w pkt a) lub b).

Druga część arkusza (wypracowanie) będzie zawierać dwie propozycje tematów, z których uczeń będzie wybierał:

a) temat o charakterze twórczym – opowiadanie albo
b) temat o charakterze argumentacyjnym – rozprawka.

[3] Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz dla cudzoziemców. Szczegóły są określone w *Komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Edukacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty roku szkolnym 2020/2021*.

Każdy temat będzie wymagał odwołania się do **lektury obowiązkowej wybranej przez ucznia** oraz/lub do innego utworu literackiego.

W stosunku do części drugiej arkusza – wypracowania – nie wprowadzono żadnych zmian dotyczących jego konstrukcji. Uczeń nadal będzie mógł otrzymać maksymalnie 20 punktów. Oceniając pracę, egzaminatorzy będą przydzielali punkty według kryteriów zapisanych w *Informatorze*[4].

W roku szkolnym 2020/2021 w temacie wypracowania nie będzie wskazana konkretna lektura obowiązkowa.

Liczbę punktów możliwych do uzyskania za poszczególne części arkusza zawiera poniższa tabela.

	Łączna liczba punktów w roku szkolnym 2020/2021	**Łączna liczba punktów w latach ubiegłych**
Część pierwsza arkusza: czytanie ze zrozumieniem	25 pkt, w tym około 50 % punktów za zadania otwarte	30 pkt
Część druga arkusza: wypracowanie	20 pkt	20 pkt
Razem	**45 pkt**	**50 pkt**

2.7. Wskazówki metodyczne

Zadaniem nauczyciela przygotowującego ucznia do egzaminu ósmoklasisty jest taka organizacja pracy, która umożliwi uczniowi opanowanie kluczowych umiejętności sprawdzanych na egzaminie ósmoklasisty, czyli:

- czytanie ze zrozumieniem;
- znajomość i rozumienie utworów literackich;
- interpretację tekstów kultury, w tym tekstów ikonicznych;
- tworzenie tekstów argumentacyjnych, w tym tekstów w określonych formach wypowiedzi;
- posługiwanie się poprawną polszczyzną.

Wymienione wyżej umiejętności są niezbędne, by uczeń przystępujący do egzaminu ósmoklasisty poradził sobie z zadaniami zawartymi w arkuszu egzaminacyjnym,

[4] *Informator o egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego od roku szkolnego 2018/2019*, red. dr Wioletta Kozak (CKE), dr Maria Romanowska (OKE Jaworzno), Wioleta Dobosz-Leszczyńska (CKE), Robert Chamczyk (CKE), dr Marcin Smolik (CKE), Danuta Marchlewska (OKE Warszawa), Hanna Wylężek (OKE Jaworzno), https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Informatory/Informator_P1_polski.pdf

dotyczącymi dwóch tekstów (literackiego i nieliterackiego), oraz potrafił stworzyć wypowiedź pisemną (formę użytkową oraz wypracowanie).

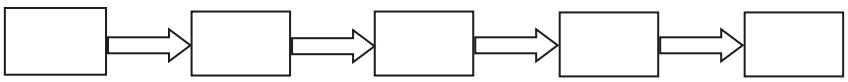
W pracy z tekstem literackim pomocne mogą być ćwiczenia doskonalące m.in. takie umiejętności jak:

- układanie wydarzeń w porządku chronologicznym zarówno we wskazanym fragmencie lektury, jak i w całym utworze;
- układanie pytań do wybranych fragmentów lektury bez konieczności odwoływania się do znajomości całego utworu;
- układanie zadań, w których uczeń na podstawie podanego fragmentu utworu literackiego powinien określić cechy charakteru danego bohatera.

Przykładowe zadania z komentarzem[5]

Zadanie 1. (0–1)
Na podstawie podanego fragmentu ułóż wymienione niżej zdarzenia zgodnie z porządkiem chronologicznym. Wpisz litery (A–E) w kratki we właściwej kolejności.

A. Przemowa wysłannika cezara.
B. Recytowanie poezji przez cezara.
C. Podjęcie decyzji przez Petroniusza.
D. Reakcja tłumu na słowa Petroniusza.
E. Rozmowa cezara z uczestnikami spotkania.

Komentarz do zadania
Zadanie to sprawdza jedną z kluczowych umiejętności zapisanych w wymaganiach egzaminacyjnych, a mianowicie umiejętność odbioru tekstów kultury. Poprawne wykonanie tego zadania wymaga uważnego przeczytania fragmentu *Quo vadis*, a następnie ułożenia wymienionych w zadaniu zdarzeń zgodnie z porządkiem chronologicznym w tekście. Zadanie sprawdza, czy uczeń potrafi porządkować podane informacje, rozumie, czym jest kolejność chronologiczna i potrafi odszukać w tekście podane zdarzenia.

[5] Wszystkie przykładowe zadania, zamieszczone w tej części publikacji, pochodzą z arkusza egzaminacyjnego z egzaminu ósmoklasisty przeprowadzonego w roku szkolnym 2019/2020 (sesja główna), https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_OSMOKLASISTY/Arkusze-egzaminacyjne/2020/jezyk_polski/OPOP-100-2004.pdf

Zadania tego typu pomagają uczniom w utrwaleniu umiejętności porządkowania informacji w zależności od ich funkcji w przekazie.

Zadanie 2. (0–1)
Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

Neron postanowił zjednać sobie protestujący tłum, gdyż jako artysta potrzebował sprzyjającej mu publiczności.	**P**	**F**
Według Petroniusza liczebność wojsk Nerona była wystarczająca, by zapewnić bezpieczeństwo władcy.	**P**	**F**

Komentarz do zadania
W zadaniu tym udzielenie poprawnej odpowiedzi wymaga wykazania się kilkoma umiejętnościami z zakresu czytania ze zrozumieniem. Zadanie wymaga od ucznia odniesienia się tylko do podanego fragmentu, kojarzenia faktów oraz dostrzegania związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy kolejnymi zdarzeniami. Uczeń powinien najpierw wyszukać odpowiednie fragmenty tekstu, w których znajdują się informacje wskazane w podanych stwierdzeniach. Ponowna uważna lektura właściwych fragmentów tekstu pomaga wyciągnąć wnioski i ocenić prawdziwość podanych stwierdzeń.

W pracy z tekstem nieliterackim pomocne mogą być ćwiczenia doskonalące m.in. takie umiejętności jak:

- układanie pytań do całego tekstu albo do wskazanych akapitów;
- streszczanie tekstów publicystycznych lub popularnonaukowych;
- wyszukiwanie konkretnych informacji najpierw we wskazanych akapitach, a następnie w całym tekście.

Przykładowe zadania z komentarzem

Zadanie 13. (0–2)
Uzupełnij poniższy tekst w taki sposób, aby stanowił streszczenie tekstu *Życie z pasją* Małgorzaty Smoczyńskiej.

Tematem tekstu Małgorzaty Smoczyńskiej jest .....
.....
Autorka skupia się na .....
.....
i dochodzi do wniosku, że .....
.....

Komentarz do zadania

Przy redagowaniu streszczenia należy pamiętać o tym, aby zawrzeć obszerną treść w niewielkiej liczbie zdań. W streszczeniu ważny jest właściwy poziom uogólnienia, logika i spójność wypowiedzi. W przypadku streszczenia tekstu nieliterackiego istotne jest, aby uwzględnić najważniejsze elementy struktury streszczenia:

- temat – określenie głównego tematu tekstu;
- remat – przedstawienie tego, co na podjęty przez siebie temat napisał autor tekstu;
- wniosek – sformułowanie końcowego wniosku, jaki nasunął się autorowi na zakończenie jego rozważań.

Podane zdania należało dokończyć zgodnie z tekstem Małgorzaty Smoczyńskiej w taki sposób, aby zachować właściwy poziom uogólnienia, to znaczy tak je uzupełnić, by wypowiedź, która powstanie, była spójna i uwzględniała najważniejsze treści tekstu oryginalnego.

Zadania tego typu pomagają uczniom w utrwaleniu umiejętności egzaminacyjnej związanej z wykonywaniem przekształceń na cudzym tekście, w tym przypadku – streszczania tekstu.

Zadanie 14. (0–1)
Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

Z tekstu wynika, że aby realizować swoje pasje, trzeba brać pod uwagę opinię otoczenia.	**P**	**F**
Z tekstu wynika, że realizowanie pasji wymaga dużych nakładów finansowych.	**P**	**F**

Komentarz do zadania

Zadanie sprawdza nie tylko umiejętność wyszukiwania w tekście potrzebnych informacji, ale także umiejętność rozróżniania informacji ważnych od informacji drugorzędnych.

Uczeń powinien najpierw wyszukać odpowiednie fragmenty tekstu, w których znajdują się informacje wskazane w podanych stwierdzeniach. Ponowna uważna lektura treści zawartych w określonych akapitach pomaga wyciągnąć wnioski i ocenić prawdziwość podanych stwierdzeń.

W pracy z **tekstami ikonicznymi** pomocne mogą być ćwiczenia polegające na:

- łączeniu wybranych tekstów ikonicznych (plakatów, ilustracji, zdjęć) z treścią lektur obowiązkowych;
- wprowadzaniu na zajęciach np. kart z gier planszowych i odczytywaniu symboliki, wskazywaniu nawiązań do różnorodnych tekstów literackich.

Przykładowe zadanie z komentarzem

Zadanie 12. (0–2)
Z okazji Światowego Dnia Książki jedna z firm produkujących gadżety reklamowe przygotowała kolekcję toreb okolicznościowych, inspirowaną twórczością wybitnych polskich pisarzy.

Poniżej znajduje się projekt jednej z takich toreb, inspirowany twórczością Henryka Sienkiewicza.

Wybierz dwa spośród elementów graficznych umieszczonych na torbie.
Dla każdego z nich:

- **podaj tytuł utworu Henryka Sienkiewicza, do którego ten element nawiązuje;**
- **wyjaśnij związek tego elementu z treścią wskazanego przez Ciebie utworu Henryka Sienkiewicza.**

Komentarz do zadania
W zadaniu tym wykorzystano elementy nawiązujące do metody przekładu intersemiotycznego. Zadaniem ucznia jest odczytanie elementów graficznych oraz przeanalizowanie ich związku z treścią tekstów literackich. Zadanie sprawdza nie tylko znajomość twórczości Henryka Sienkiewicza, ale również umiejętność argumentowania i wnioskowania. Wprowadzanie tego typu zadań na lekcjach języka polskiego pozwoli uczniom na udoskonalenie kluczowych umiejętności aż z dwóch obszarów kształcenia.

Na każdym etapie pracy z arkuszem egzaminacyjnym kluczowa jest znajomość zagadnień z zakresu **Kształcenia językowego**. Umiejętności te są integralną częścią zagadnień z dziedziny literatury i kultury, a na egzaminie ósmoklasisty wiedza dotycząca poprawności językowej jest wykorzystywana nie tylko podczas rozwiazywania zadań sprawdzających wymagania językowe z zakresu kształcenia językowego, ale przede wszystkim podczas tworzenia własnych tekstów, ze szczególnym uwzględnieniem form użytkowych i dłuższych wypowiedzi pisemnych.

Wprowadzanie na lekcjach ćwiczeń doskonalących takie umiejętności jak:
- rozpoznawanie i odmiana podstawowych części mowy;
- rozpoznawanie podstawowych funkcji składniowych w wyrazów użytych w wypowiedzeniach;
- tworzenie wypowiedzeń z imiesłowowym równoważnikiem zdania;
- przekształcanie zdań pojedynczych w złożone i odwrotnie, ze szczególnym uwzględnieniem interpunkcji

pozwoli uniknąć najczęściej powtarzających się w wypracowaniu błędów składniowych i fleksyjnych.

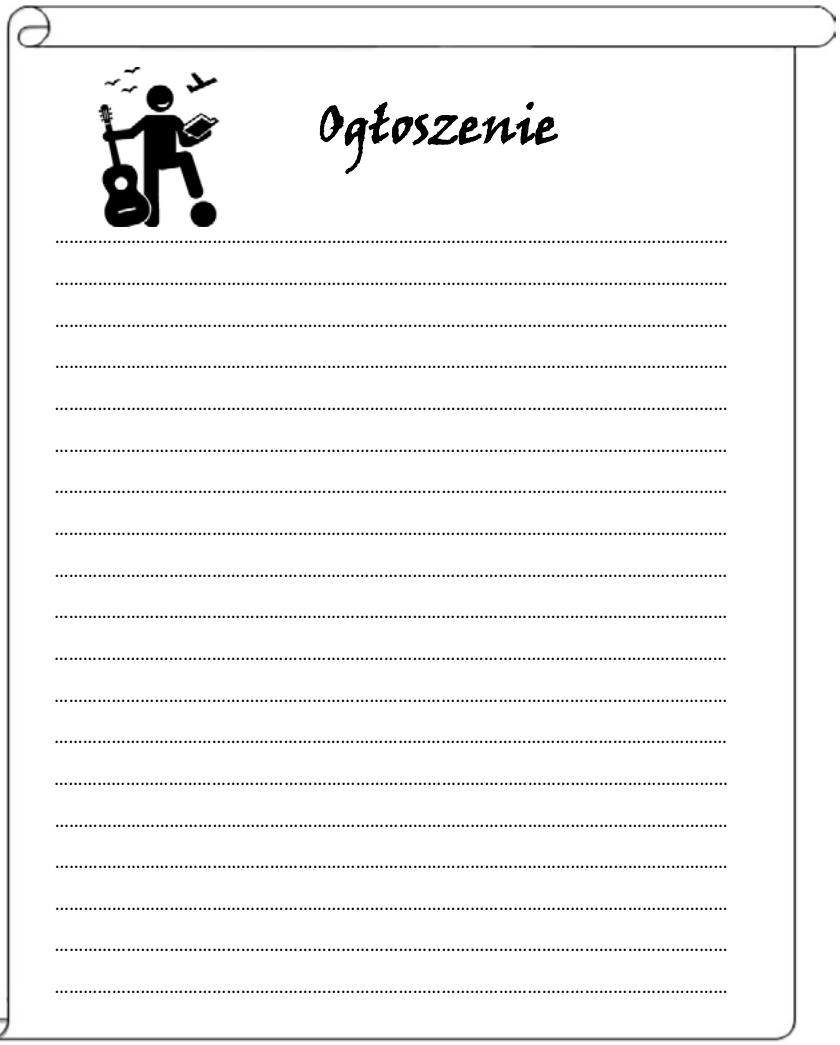
Umiejętność redagowania krótkich form użytkowych jest kluczowa z punktu widzenia nie tylko egzaminu ósmoklasisty, ale również z perspektywy funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie. W roku szkolnym 2020/2021 na egzaminie ósmoklasisty (zgodnie z wymaganiami egzaminacyjnymi) mogą pojawić się dwie podstawowe formy wypowiedzi: zaproszenie i ogłoszenie.

W praktyce szkolnej warto powtarzać z uczniami te niezbędne elementy zaproszenia czy ogłoszenia, które decydują o funkcjonalności tych gatunków wypowiedzi. Nie można przy tym pomijać dość istotnej kwestii, jaką jest konieczność zredagowania dwóch argumentów, które mają przekonać odbiorcę do udziału w jakimś wydarzeniu czy przedsięwzięciu.

Przykładowe zadanie z komentarzem

Zadanie 21. (0–3)
W Twojej miejscowości organizowane jest spotkanie z człowiekiem, który ma niezwykłą pasję. Zredaguj ogłoszenie, w którym zachęcisz mieszkańców do udziału w tym spotkaniu. Użyj dwóch argumentów. Nie cytuj sformułowań z arkusza.

Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

Komentarz do zadania
Zadania sprawdzające umiejętność konstruowania użytkowych form wypowiedzi oceniane są pod względem spełnienia dwóch kryteriów – realizacji treści i formy oraz poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej. W ocenie spełnienia pierwszego kryterium, oprócz cech formalnych ogłoszenia (kto ogłasza? komu ogłasza? co ogłasza? kiedy się odbywa? gdzie się odbywa?), pod uwagę brana

jest również argumentacja (uczeń musi podać dwa argumenty zachęcające do udziału w spotkaniu). Tego typu zadania sprawdzają opanowanie przez ucznia aż trzech kluczowych umiejętności: tworzenia spójnej wypowiedzi, poprawnego argumentowania oraz posługiwania się poprawną polszczyzną.

W roku szkolnym 2020/2021 w arkuszu egzaminacyjnym (wypracowanie) nadal będą wskazane dwie formy wypowiedzi – wypowiedź o charakterze argumentacyjnym oraz wypowiedź o charakterze twórczym – spośród których uczeń będzie musiał wybrać tylko jedną.

Wskazaną formą **wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym** będzie **rozprawka.** Kryteria oceniania wypowiedzi argumentacyjnej zamieszczone w *Informatorze* są cenną wskazówką do tego, w jaki sposób ćwiczyć z uczniami umiejętność tworzenia rozprawki. Należy zwrócić uwagę, aby w rozprawkach uczniowskich znalazły się następujące elementy:

- teza lub hipoteza;
- argumenty poparte właściwym uzasadnieniem, wzbogacone przykładami z utworów literackich;
- wniosek (podsumowanie) wywodu.

Umiejętność argumentowania warto ćwiczyć poprzez:

- stawianie pytań problemowych i wymaganie od ucznia sformułowania stanowiska oraz poparcia stanowiska odpowiednimi argumentami;
- wymaganie od ucznia, aby każdy swój argument poparł przykładem odwołującym się do literatury (ze szczególnym uwzględnieniem lektur obowiązkowych).

Wskazaną formą **wypowiedzi o charakterze twórczym** będzie **opowiadanie**. Kryteria oceniania wypowiedzi twórczej zamieszczone w *Informatorze* są cenną wskazówką do tego, w jaki sposób ćwiczyć z uczniami umiejętność tworzenia opowiadania. Należy zwrócić uwagę, aby w opowiadaniach uczniowskich znalazły się:

- logiczny układ zdarzeń;
- funkcjonalna narracja;
- urozmaicona fabuła, w tym funkcjonalne wykorzystanie co najmniej 6 spośród następujących elementów: opis, charakterystyka bohatera, czas akcji, miejsce akcji, zwrot akcji, puenta, punkt kulminacyjny, dialog, monolog, retrospekcja;
- twórcze wykorzystanie treści wybranej przez ucznia lektury obowiązkowej.

Ważnym elementem w ocenie wypracowań są także: kompozycja, styl i język. Uczeń będzie oceniany za umiejętność zredagowania logicznej i spójnej wypowiedzi podzielonej na akapity, stosowanie stylu odpowiedniego do treści i formy,

czyli dopasowanego do rozprawki lub opowiadania oraz za poprawność językową, w tym umiejętne posługiwanie się zagadnieniami z zakresu składni, fleksji oraz słowotwórstwa.

W praktyce szkolnej, podczas zajęć przygotowujących do egzaminu, warto z uczniami utrwalać treści zapisane w wymaganiach egzaminacyjnych i doskonalić te umiejętności, które słabiej wypadają na egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego. Cenną pomocą dydaktyczną, z której powinni skorzystać nauczyciele pracujący z uczniami w szkole podstawowej, jest *Vademecum nauczyciela. Egzamin ósmoklasisty. Język polski*[6], zawierające szereg wskazówek metodycznych dotyczących pracy z uczniami na lekcjach języka polskiego, w tym informacje odnoszących się do tego, jak ćwiczyć z uczniami umiejętności tworzenia opowiadania i konstruowania streszczenia.

[6] *Vademecum nauczyciela. Egzamin ósmoklasisty. Język polski*, dr Wioletta Kozak, dr Maria Romanowska, Robert Chamczyk, Małgorzata Jas, Janina Wanda Steczkowska, Warszawa 2018, https://www.ore.edu.pl/2018/09/egzamin-osmoklasisty/